

לעודד, מענני עולם

נעמי בן־גור

”מחאי, מחאי כפיים”

פואטיקה ואידיאולוגיה בשירת הילדים

העברית בתקופת היישוב 1939-1948

הוצאת הקיבוץ המאוחד ומכון מופ"ת

CLAP YOUR HANDS: POETICS AND IDEOLOGY IN CHILDREN'S POETRY
IN THE YISHUV PERIOD (1939-1947)

NAOMI BEN-GUR

עורך: ד"ר מרדכי נאור

הוצאת הקיבוץ המאוחד:

עורך ראשי: פרופ' עוזי שביט

מכון מופ"ת:

עורכת ראשית: ד"ר יהודית שטיימן

עורך לשוני: יעקב שעה

עיצוב ועימוד: רוחמה שאולסקי

ספר זה יצא לאור בסיוע:

"הקרן הלאומית למדע"

This book was published with the support of

"The Israel Science Foundation"

מכון קרן קיימת לישראל לתולדות הציונות וההתיישבות

המערכת עשתה ככל יכולתה כדי לאתר את בעלי הזכויות של כל חומר שנלקח ממקורות
חיצוניים. אנו מתנצלים על כל השמטה או טעות, ואם יובאו לידיעתנו, נפעל לתקן
במהירות הבאות.

© כל הזכויות שמורות להוצאת הקיבוץ המאוחד בע"מ ולמכון מופ"ת, תשע"ז, 2017

הקיבוץ המאוחד: ת.ד. 2104 בני ברק 5112002

טל. 03-5785810 פקס 03-5785811

www.kibutz-poalim.co.il

מכון מופ"ת: טל. 03-6901406

<http://www.mofet.macam.ac.il>

תוכן העניינים

מבוא: עיתוני הילדים – החזית הנוספת 9

הקדמה 9

10 "ילד בא לחתום על דבר לילדים" – עיתוני הילדים

ספרות בשירות המפעל הציוני 18

20 ספרות כחברות – השפעתה של ספרות הילדים על נמעניה

23 מאפיינים פואטיים של השירה שנכתבה לילדים

24 "ארץ-עם-ספר" – הקשר אל המקרא

27 ה"קומה" לילד וה"קומה" למבוגר

סיכום 31

פרק ראשון: "נחלה נחל שלי" – אתרים ונוף 33

35 המטרות של שירי הנוף לילדים

36 אפיונים תמטיים בשירי הנוף

44 עיצוב לשוני ופואטי

49 אתרים בארץ

55 שירי ירושלים

על המים 59

62 עונות השנה: סתיו

64 חורף

66 אביב

70 קיץ

בעלי חיים 70

72 פרחים וילדי-פרחים

עצים 75

סיכום 77

79 פרק שני: "שירת עבודה הקיימת לעד!"

- 81 כיבוש וקידוש העבודה
- 84 מטרתם של שירי העמל
- 87 "בשקוד ובעמול"
- 96 "זה מקלי לי וחליל לי"
- 98 "מתרונן יום חג בכרם"
- 101 "האיכר חיטה זורע"
- 106 "דוגי, דוגי את, מכמורת לי"
- 109 "בונים בית, יוצקים גג"
- 111 הסולל, הנפח, הסנדלר, האופה
- 114 סיכום

117 פרק שלישי: "השבועה הירוקה" – חגים ומועדים

- 118 החגים כמעצבי זהות לאומית
- 121 ראש השנה ויום הכיפורים
- 124 סוכות ושמחת תורה
- 130 חנוכה
- 137 ט"ו בשבט
- 144 י"א באדר
- 150 פורים
- 157 פסח
- 169 ל"ג בעומר
- 174 שבועות
- 179 תשעה באב
- 183 שבת
- 190 סיכום

193 פרק רביעי: "אביך ער בשדה הקרב" – מלחמה וגבורה

- 198 המלחמה כמשל
- 204 המלחמה כמשחק
- 214 דמות הלוחם
- 219 מול פני האויב

- 223 געגועים בחזית ובעורף
228 המאבק להעפלה
234 עד מוות
241 שירי ערש
244 המלחמה בראי עקום
249 סיכום

251 פרק חמישי: "אחיך פה כולנו" – היחס ליהודי הגולה

- 253 שינוי היחס לגולה – מניכור לקרבה
255 החשיפה לשואה
258 בין עידון והרחקה לתיאור ישיר
266 אחינו הפליטים
270 גילויי גבורה בשואה
273 הכמיהה למולדת
275 סיכום

277 פרק שישי: "שלום עליך, אדוני" – תפילה ומשאלה

- 279 התפילה כשירת היחיד והיחד
280 "כנס פזורינו"
287 "ברך שָׁדֵם ואת נִרְם!"
290 "תן נא גשם ממרום"
292 "אלי, נצור מאויב ומְצוֹר"
297 "ויהי שלום על כל הארצות"
299 סיכום

300 אחרית דבר

- 303 רשימת מקורות
311 רשימת המשוררים
314 רשימת הציירים והמאיירים

316 תודות

